

THE REST OF WHAT IS

Onderzoek. Kunst. Mystiek. Ergens op het snijvlak van die begrippen zou ik het werk van Christina Della Giustina en Koštana Banović willen plaatsen.

Beiden brengen verslag uit van een zoektocht naar zijnsdimensies die buiten onze werkelijkheidsopvattingen zijn gelegen.

Hoe klinkt het binnen een boom?
Wat gebeurt er met een lichaam dat door een godheid wordt bezeten?

Het zijn vragen die onze opvattingen over de werkelijkheid tarten. In de Zen filosofie heten ze kōan-raadsels, 'onmogelijke vragen' die duidelijk maken hoezeer onze realiteit op aannames berust, op onderlinge afspraken over hoe we de verschijnselen in de wereld bezien en benoemen.

Luisteren naar de binnenruimte van een boom, zoals Christina Della Giustina doet, of je onderwerpen aan een ritueel dat niet tot jouw

wereld behoort, zoals Koštana Banović doet, is een opening maken naar wat ik the-rest-of-what-is heb genoemd. Het is aandacht vragen voor het surplus van onze werkelijkheidsdefinities, de zijnsdimensies die we wel moeten uitsluiten om onze wereldbeelden op orde te houden, maar die daarmee niet zijn verdwenen. The-rest-of-what-is is de toegangspoort tot de wereld zoals die is vóórdat die in onze verhalen werd gevangen.

Als antropoloog ben ik in een vergelijkbare zoektocht verwickeld naar the-rest-of-what-is. Culturele antropologie is de studie van het andere, het vreemde, het onbekende. Het is de taak van de antropoloog dat andere begrijpelijk te maken. Maar de antropologie is nog steeds een academische discipline, en binnen de Academie impliceert begrijpelijkheid altijd maar weer de vertaling van het vreemde in termen van het bekende. In academische teksten wordt het onbekende altijd opgeheven. Voor academici is de komst van de God in het lichaam van de bezetene in laatste

instantie een 'neurologisch proces'. Het geluid in de binnenruimte van een boom is in laatste instantie een 'trillingsfrequentie'.

De kennis die in de academie wordt gegenereerd zou geprivilegieerde kennis zijn, althans, daar laten wetenschappers zich graag op voorstaan. Mij geeft deze vorm van kennisvergaring vaak het benauwde gevoel enkel nog toeschouwer te zijn in het theater van mijn eigen verbeelding. Ik zoek naar wegen om het vreemde en ongewisse een plek te geven in mijn teksten. De filosoof Richard Kearney spreekt in dit verband van het gastvrijheid verlenen aan het andere, en hij heeft daarbij de ware gastvrijheid op het oog, die onconditioneel is, en een plaats inruimt voor het andere als zodanig.

Ik vind die poging ook terug in het werk van Della Giustina en Banović. Interessant is dat ze wetenschappelijke kennis niet uit de weg gaan. Maar ze leggen de bevindingen van hun exploraties van the-rest-of-what-is op een open manier voor

– onthouden zich van verder commentaar, zoals het hoort bij een kōan-raadsel. Ze proberen de wereld niet aan reeds bestaande voorstellingen te onderwerpen, maar scheppen de ruimte om de ongerijmdheid, het Geheel Andere toe te laten.

Misschien zijn zelfs de begrippen waarmee ik deze reflectie opende - 'onderzoek', 'kunst', 'mystiek' – al te zeer een beperkend raamwerk voor het hier tentoongestelde werk. Beter dus gewoon maar mee te gaan met die vragen die zij stellen:

Hoe klinkt het binnen een boom?

Wat gebeurt er met een lichaam dat door een godheid wordt bezeten?

Matthijs van de Port

*waar ben ik
waar ga ik
wie verneemt mij
wie neemt mij mee*
(lucebert, uit aprocrief, 1952)

Een kunstwerk dat zijn thema beschouwt of toespreekt is voor de kunst kijker ongemakkelijk. Beschouwen zoals in wetenschappelijk beschrijven, toespreken zoals wanneer een kunstenaar haar stem tot vasthoudend onderdeel maakt van haar presentatie. De verwachting is blijkbaar nog steeds dat een kunstwerk direct is, overtuigend is in zijn aanwezigheid en in de ervaring die het biedt; wij voelen ons ongemakkelijk bij kunstwerken die een nadrukkelijk documentair karakter ten toon spreiden. Dit ondanks het ruime aandeel dat de (vormen)taal van de documentaire al sinds decennia in de beeldende kunst heeft - van het documenteren van performances (Abramović/Ulay) tot films die zelf performances zijn (Aernout Mik). De rijkdom en de reikwijdte van het documentaire in zijn rol als artistiek medium is voorlopig dus nog niet uitgeput.

Zowel Koštana Banović als Christina della Giustina bewandelen in hun werk de weg van de documentaire afstand. Zij kijken toe, zij spreken toe en, niet te vergeten, zij horen toe terwijl dat wat hen fascineert zich voltrekt. Dit toespreken en toekijken proberen zij in hun werken om te zetten in aanspreken en aankijken. Christina spreekt de natuurprocessen in een boom aan; nog voordat zij deze zichtbaar- en ervaarbaar maakt, kijkt zij de boom aan. Het wordt een kwestie van luisteren naar wat zich voordoet. Christina vraagt of zij de boom een vraag kan stellen, als om zijn aandacht te trekken en te zeggen: ik maak nu deel uit van jouw ecologie. Zij vraagt zich hardop af, of zij die vraag kan stellen, als om haar gemoed af te stemmen op de situatie die zij met de boom deelt -

*how can i approach this tree on my and its terms?
how can i partake in the experience of time as it unfolds for
this tree?*

can i ask you a question?
(2011, WSL - Birmensdorf, Zwitserland)

Ook Koštana is in de vertelde situaties van haar films gemoed, zij wordt haar camera en haar spreken, haar (vaak stilzwijgende) vragen blijken al sinds mensenheugenis onderdeel te zijn van de situaties die zij toont: oeroude rituelen, magische praktijken, het Christendom, extatische dansen, het is alles vorm en inhoud, invulling en praktijk van het leven, is zowel cultuur als identiteit. Ook hier een kwestie van luisteren naar wat zich voordoet. Hoe leven mensen hier? hoe leeft een mens hier? Haar films zijn weefsels van beelden, verhalen, zingevingen, vragen, antwoorden, gebeurtenissen, keuzes, mirakels en alledaagsheid. Kostana is auteur, personage, verteller, onderwerp van het kijken. Ook zij spreekt aan, kijkt aan, luistert en vraagt May I enter?

Twee vragen wil ik aan beide kunstenaars stellen. Jullie werk is in een bepaalde mate documentair, maakt gebruik van de grammatica van de registratie en het verslag. Ben je door de praktijk van het aankijken, het aanspreken en het aanhoren op het spoor gekomen van betekenissen die jou

hebben aangesproken, die jou een vraag stellen, die jou vertellen, die hun vinger aan jouw pols leggen? Als het kunstwerk is wat jij verneemt, wie verneemt jou?

En als tweede: is kunst een praktijk die geschikt is om de aanwezigheid en de ervaring van het andere present te stellen? en dan bedoel ik met het andere niet een ander ik, jij of het; maar vooral jouw gegroeide, groeiende zelfbewuste zijn. En kan ik worden aangekeken, aangesproken, beluisterd worden door jouw werk?

Cees de Boer

THE REST OF WHAT IS is een uitgave van AkkuH, Aktuele Kunst Hengelo, naar aanleiding van de tentoonstelling met de gelijknamige titel van Koštana Banović en Christina Della Giustina

tentoonstelling	22 april tot en met 3 juni 2012
teksten	Matthijs van de Port, antropoloog Cees de Boer, kunsthistoricus
fotografie	Koštana Banović (pagina 2, 3, 6) Christina Della Giustina (pagina 7, 10, 11)
ontwerp	Ellen Timmerman
druk	Netzodruk B.V.
oplage	250 exemplaren
projectcoördinator	Johan van der Veen
realisatie tentoonstelling	Remco Dikken, Johan van der Veen

© 2012 AkkuH, Aktuele Kunst Hengelo

@kkuH